Cenazemde Alkış İstemiyorum

Berfin Nida Öztürk

I. PROGRAM

Hakkı Bender, kendi cenazesine davet edilen ilk insan değildi belki ama bunu bir elektronik takvim bildirimiyle öğrenen ilk insan olabilirdi. Salı sabahı telefonunda beliren mesaj şöyleydi: “Sayın Hakkı Bender, cenaze organizasyonunuz 17.30’a alınmıştır. Katılımınız önemlidir.” Altındaki küçük notta ise daha can sıkıcı bir cümle vardı: “Alkış bölümü için onayınız beklenmektedir.”

Hakkı önce bunun kötü bir şaka olduğunu düşündü. Sonra mesajın belediyenin resmî uygulamasından geldiğini gördü. Uygulamanın logosu bile ciddiydi; siyah bir karanfilin ortasında küçük bir tik işareti vardı. Uygulamayı kapatıp açtı. Bildirim gitmedi. Hatta bir yenisi geldi: “Tabut renginiz sistem tarafından lacivert olarak önerildi.”

Hakkı, mutfakta soğumuş çayına baktı. İnsan kendi ölümüne dair estetik öneriler alırken çayın soğuk olması kadar doğal bir şey yoktu. Ceketi omzunda, ayakkabısı yarı bağlanmış hâlde evden çıktı ve doğruca İlçe Merasim Uyum Merkezi’ne gitti. Binanın girişinde, “Hayat kısa, prosedür uzun” yazıyordu.

Bankodaki görevli, Hakkı'nın söylediklerini hiç şaşırmadan dinledi. Sonra bilgisayardan bir dosya açtı. "Evet," dedi, "burada görünüyorsunuz. Saat 17.30. Dördüncü salon. Müzik tercihi şimdilik boş. Fakat alkış seçeneği sistem tarafından işaretlenmiş."

Hakkı kaşlarını çattı. "Ben cenazemde alkış istemiyorum." Görevli bunu bir dilekçe cümlesi gibi tekrarladı: "Vatandaş, cenazesinde alkış istemediğini beyan ediyor." Sonra ekledi: "Buna ilişkin itiraz formu doldurabilirsiniz. Fakat itirazınızın geçerli sayılması için cenazeye fiilen katılmanız gerekiyor."

II. DİLEKÇE

İtiraz formu sekiz sayfaydı. İlk sayfada, “Alkışa karşı çıkma sebebiniz” sorusu yer alıyordu. Altında seçenekler dizilmişti: “mahcubiyet”, “inanç farklılığı”, “kişisel tevazu”, “ritim bozukluğu”. Hakkı bir süre kalemi havada tuttu. Hayatında ilk kez bir soruya bütün seçenekler aynı ölçüde saçma görünüyordu.

“Boş bırakabilir miyim?” diye sordu. Görevli başını salladı. “Boş bırakmanız, belirsiz itiraz kategorisine girer. O da otomatik olarak tören danışmanına yönlendirilir.” Hakkı formun kenarına, kısacık ve net bir cümle yazdı: “Öldüğümde gösteri yapılmasını istemiyorum.”

Bunu okuyunca görevli hafifçe gülümsedi. “Ne yazık ki son yıllarda sade cenazeler pek rağbet görmüyor.” Ardından örnek klasörleri çıkardı. Birinde “Mütevazı Veda Paketi”, diğerinde “Yükselen Alkış Konsepti”, bir diğerinde de “Ayakta Alkış Premium” yazıyordu. Sonuncusunda konuklara siyah eldiven ve eşzamanlı mendil dağıtılıyormuş.

Hakkı, kendisinin henüz ölmeden paket müşterisine dönüşmüş olmasına içerledi. Ama en çok da dosyanın en arka sayfasında duran küçük kare kutuya takıldı. Orada, “Merhumun kapanış cümlesi” yazıyordu. Karşısı boştu. “Buna da bir şey mi yazmam gerekiyor?” diye sordu. “Mümkünse,” dedi görevli. “Konuklar netlik seviyor.”

Hakkı kutuyu da boş bıraktı. Çünkü insanın hayatta en az bildiği şeylerden biri, hangi cümleyle bitmek istediğiydi.

III. AİLE TOPLANTISI

Aynı akşam Hakkı’yı ablası aradı. Her zamanki gibi önce “Nasılsın?” dedi, sonra duraksamadan asıl konuya geçti: “Bak, belediyeden bir mesaj geldi. Cenazende konuşma yapacak kişi listesine beni yazmışlar. On dakika vermişler. Çok az.” Hakkı bir sandalyeye oturdu. “Henüz ölmedim,” dedi. Ablası içini çekti. “Biliyorum ama hazırlıksız yakalanmak istemiyorum.”

Ertesi gün aile toplantısı yapıldı. Annesi sessizce ağlıyor, eniştesi organizasyonun akışına profesyonel bir ilgiyle bakıyordu. Kuzeni Serdar ise “alkış çok da kötü fikir değil” diyerek ortaya gereksiz bir enerji attı. “İnsanı uğurlarken biraz tempo olması fena mı?” Hakkı, Serdar’ın düğünle cenaze arasında hâlâ belirgin bir çizgi göremediğini düşündü.

Annesi sonunda söz aldı. “Oğlum,” dedi, “insanlar seni seviyor. İki kere ellerini vursalar ne olur?” Hakkı tam cevap verecekken belediyeden gelen broşürü masada gördü. Broşürün kapağında gülümseyen yaslılar vardı. Altında da şu cümle: “Duygularınızı koordine edin.” İşte tam o anda öfkelendi.

“Benim ölümüm neden yönetilmesi gereken bir etkinlik gibi anlatılıyor?” diye sordu. Kimse doğrudan cevap vermedi. Çünkü odadaki herkes, meselenin sorudan daha eski olduğunu seziyordu. İnsanlar bir şeyin acısını ne kadar taşıyacaklarını bilemediklerinde onu programa dönüştürüyorlardı.

Toplantı sonunda şu karar çıktı: Hakkı henüz sağ olduğu için törene dair son sözü kendisi söyleyecekti. Fakat karar tutanağa geçirildiğinde cümle şöyle yazılmıştı: “Merhum adayı görüşlerini bildirmiştir.” Bu ifade bile Hakkı’ya, yavaş yavaş kendi hayatından dışarı itildiğini hissettirdi.

IV. PROVA

Üç gün sonra Merasim Uyum Merkezi, tören provası için Hakkı’yı yeniden çağırdı. “Süreçleri yerinde görmeniz memnuniyet açısından önemlidir,” deniyordu. Hakkı gitmemeyi düşündü ama gitmezse onun adına karar verileceğini artık öğrenmişti.

Dördüncü salon şaşırtıcı derecede sakindi. Ortada lacivert bir tabut duruyor, etrafında sırayla yerleştirilmiş sandalyeler bekliyordu. Bir görevli, elindeki dosyadan prova akışını okudu: “Açılış sessizliği, birinci gözyaşı aralığı, serbest anı paylaşımı, toplu alkış…” Hakkı elini kaldırdı. “Toplu alkış kısmını istemiyorum.” Görevli sanki ışık sistemiyle ilgili bir not alıyormuş gibi başını eğdi.

“Peki yerine ne koyalım?” diye sordu. “Hiçbir şey koymayın,” dedi Hakkı. “İnsanlar susabilir.” Bu öneri odada kısa bir tedirginlik yarattı. Sessizlik, kurumların en sevmediği boşluklardan biriydi; ölçülemez, yönetilemez, raporlanamazdı.

Deneme için salon görevlileri konuk rolüne geçti. Bir tanesi mendille gözünü sildi, diğeri başını eğdi, üçüncüsü yanlış yerde alkışlamaya başlayınca diğerleri onu uyardı. Hakkı, kendi yokluğunun bu kadar disiplinle prova edilmesini neredeyse komik bulacaktı. Ama komiğin içinde sert bir aşağılama vardı: sanki onun ölümünden çok, ölümünün akıcı görünmesi önemliydi.

Salonun çıkışında küçük bir pano vardı. Üzerinde şu cümle yazıyordu: “Tören, kaybın anlaşılır hâle getirilmesidir.” Hakkı, tam da bundan korktuğunu anladı. Bazı şeylerin anlaşılır olmaması gerekiyordu.

V. SAAT 17.30

Cenaze günü, kimsenin açıklamadığı bir şekilde geldi. Hakkı o sabah aynaya baktığında hâlâ yaşıyordu; nabzı vardı, acıkmıştı, gömleğinin düğmesi kopmuştu. Fakat uygulama ona son hatırlatmayı gönderdi: “Bugün sizin gününüz.” İnsan kendi gününü böyle öğrenmemeliydi.

Dördüncü salona girdiğinde beklediğinden kalabalık bir toplulukla karşılaştı. Eski iş arkadaşları, apartmandaki komşular, yıllardır aramadığı akrabalar ve yalnızca meraklı olduğu belli birkaç yabancı... Herkes yerini almıştı. Tabut bu kez kapalıydı. Hakkı, içinde kimin yattığını sormadı. Zaten bu törende asıl mesele, kimin öldüğünden çok kimin ne hissetmesinin beklendiğiydi.

Görevli kürsüye çıktı. “Merhumumuz adına birkaç söz...” derken Hakkı ayağa kalktı. “Bir dakika,” dedi. Sesinin salonda yankılanması ona tuhaf bir güç verdi. “Ben cenazemde alkış istemiyorum. Hatta mümkünse, beni temsilen hazırlanmış hiçbir duygu koreografisini istemiyorum.”

Kalabalık huzursuzlandı. Bir kadın çantasındaki mendili geri koydu. Kuzeni Serdar, ayağa kalkıp “Ama insanlar bir şey yapmak istiyor” dedi. Hakkı ona baktı. “Hiçbir şey yapmayabilirler,” dedi. “Belki ilk kez bu kadar doğru bir şey yapmış olurlar.”

Kısa bir sessizlik oldu. Sonra beklenmedik biçimde annesi ayağa kalktı. “O zaman susalım,” dedi. Sesinde yorgun ama kararlı bir ton vardı. Bir kişi daha ayağa kalktı. Sonra bir başkası. Alkış için kalkmış eller, yavaşça yanlara indi. Salon, sonunda ilk defa gerçekten yaslı görünmeye başladı.

VI. ÇIKIŞ

Tören bitmedi; sadece biçim değiştirdi. İnsanlar konuşmadı, alkışlamadı, birbirlerine performans sergilemedi. Sadece birkaç dakika boyunca, aynı kaybın etrafında rahatsız ve çıplak kaldılar. Hakkı o birkaç dakikanın, kurumun hazırladığı bütün paketlerden daha insani olduğunu gördü.

Çıkışta görevli yanına geldi. Elindeki tutanağa son bir not düştü: “Vatandaş, planlanmış alkış unsurunu reddetmiş; yerine düzensiz sessizlik uygulanmıştır.” Sonra başını kaldırdı. “Sistem bunu nereye koyacağını pek bilemeyecek,” dedi. İlk kez insan gibi konuşuyordu.

Hakkı hafifçe gülümsedi. “Ben de uzun zamandır nereye konduğumu bilmiyordum,” dedi. Kapıdan çıkarken telefonuna bir bildirim daha geldi: “Töreniniz başarıyla tamamlanmıştır.” Altında küçük bir değerlendirme kutusu vardı. “Deneyiminizi puanlayın.” Hakkı uygulamayı sildi.

Akşam eve yürüyerek döndü. Yaşıyor olmak, o gün ilk defa bir biyolojik durumdan çok, küçük bir itiraz biçimi gibi gelmişti. Eve varınca ceketini sandalyeye bıraktı, mutfakta kendine taze çay koydu ve masaya oturdu. Ev sessizdi; gösterişsiz, düzensiz, kusurlu bir sessizlik. Tam da istediği şey buydu.

Bir süre sonra kapı çaldı. Annesi elinde kapaklı bir tencereyle gelmişti. “Çorba getirdim,” dedi. Hakkı istemsizce güldü. Hayat, bütün büyük açıklamalar bittikten sonra çoğu zaman bu kadar basit şeylerle devam ediyordu. Tencereyi aldı, kapıyı açık bıraktı ve annesini içeri buyur etti.